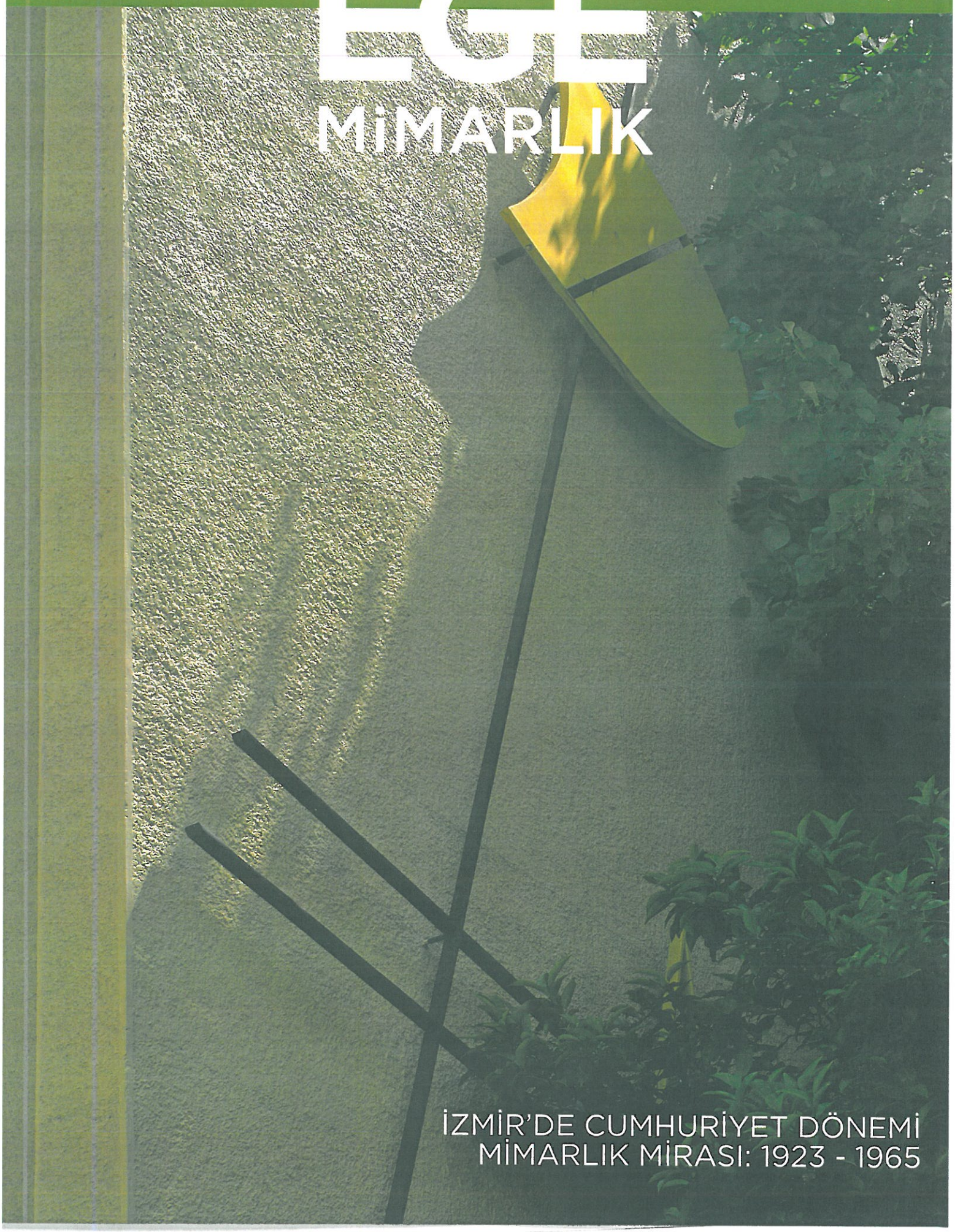
MİMARLAR ODASI
İZMİR ŞUBESİ

EGE MİMARLIK

2009/4 71

İZMİR'DE CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIK MİRASI: 1923 - 1965

YIL 19 SAYI 71 2009/4

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın
Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

Yayınlayan
Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
Yayın Komitesi
Sahibi Hasan Topal
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nilüfer Çınarlı Mutlu
Yayın Sekreteri Tuba Çakıroğlu
Grafik Tasarım Emre Çıkınoğlu
Grafik Uygulama Güler Özsakarya Ertan

Yayın Komitesi
H. İbrahim Alpaslan
T. Didem Akyol Altun
Tuba Çakıroğlu
Erdal Onur Diktaş
Ebru Türkdamar Diktaş
Emre Ergül
Ufuk Ersoy
Zehra Akdemir Ersoy
Hikmet Gökmen
Güngör Kaftancı
Emel Kayın
Nezihat Köşklük
Seçkin Kutucu
Nilüfer Çınarlı Mutlu
İlker Özdel
Hasan Topal
Gürhan Tümer
Zeynep Tuna Ultav
(Soyadına göre alfabetik)

Yayın Yeri
1456 Sokak No: 8/10 Alsancak İzmir
Tel: (232) 463 66 25 (pbx)
Faks: (232) 463 52 12
egemim@izmimod.org.tr
www.izmimod.org.tr

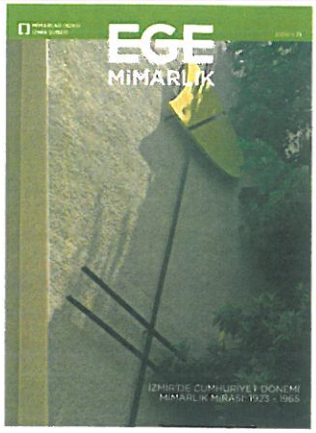
Akhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50
Aydın Temsilciliği: (0256) 213 25 27
Didim Temsilciliği: (0256) 811 57 74
Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91
Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07
Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83
Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73
Salihli Temsilciliği: (0236) 715 08 13
Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21
Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57
Alaşehir Oda Temsilcisi: (0236) 653 55 57
Aliağa Oda Temsilcisi: (0232) 616 33 37
Bergama Oda Temsilcisi: (0232) 633 28 71
Dikili Oda Temsilcisi: (0232) 673 34 45
Menemen Oda Temsilcisi: (0232) 832 90 32
Selçuk Oda Temsilcisi: (0232) 892 67 17
Soma Oda Temsilcisi: (0236) 613 61 63
Söke Oda Temsilcisi: (0256) 518 48 88
Tire Oda Temsilcisi: (0232) 511 17 66
Torbalı Oda Temsilcisi: (0232) 856 61 96

Yayın Koordinatörü Yasemin Keskin Enginöz

Teknik Hizmetler, Reklâm Pazarlama ve Basım Dağıtım
Yapı-Endüstri Merkezi
Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 12 / 430
(Polat Kulesi Yanı) 34394 Fulya / İstanbul
Tel: (0212) 266 70 70
Faks: (0212) 266 70 10
yayinpazarlama@yem.net
www.yem.net

Baskı
Mas Matbaacılık AŞ
Hamidiye Mahallesi Soğuksu Caddesi No:3
34408 Kağıthane İstanbul
Tel: (0212) 294 10 00
Faks: (0212) 294 90 80
www.masmat.com.tr
Baskı Tarihi: 25 Eylül 2009

Yayın Koşulları
•Gönderilecek yazılar 1600 sözcüğü geçmemelidir. •Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orjinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır. •Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir. •Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur. •Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

KAPAK **Pekel Melih Apartmanı**
FOTOĞRAF **Ahmet Giliz**

BAŞYAZI **...2**

HABERLER **...4**

DOSYA
İZMİR'DE CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIK MİRASI: **1923-1965**

Emel Kayın
İzmir Kenti İçin Yeni Bir Olanak: 1923-1965 Dönemi Modern Mimarlık Mirası ...10

Cânâ Bilsel
İzmir'de Cumhuriyet Dönemi Planlaması (1923-1965): 20. Yüzyıl Kentsel Mirası ...12

Özen Eyüce
İzmir'de Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Mirası ve Ulusal Mimarlık Yaklaşımları ...18

Gülnur Ballice
Cumhuriyet Sonrası İzmir'de Az Katlı Konut Yapıları (1923-1965) ...24

Hande Coşkunoğlu Mete
1950'ler İzmir Mimarlığında Apartman Olgusu ve Melih Pekel ...28

Deniz Dokgöz
Ferhat Hacıalibeyoğlu
Brüt Beton Net Mimarlık: Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Binası ...33

YAPI TANITIM

Tabanlıoğlu Mimarlık
Güçlü Yatay Formuyla DPC ...36

PROJE TANITIM

Noyan Umur Vural
Hafta Sonu Evi: 40>82 ...40

MAKALE

Koray Velibeyoğlu
Bardağın Yarısı Dolu: Yerel Kalkınmada Varlık-Temelli Yaklaşım ...42

Selin Zağpus Candemir
Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliğinin Değerlendirilmesi ...45

YAYIN TANITIM **...48**

Brüt Beton Net Mimarlık:
Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Binası

BRÜTALİZM'İN TÜRKİYE'DEKİ YANSIMALARINI KONU EDEN YAZARLAR, EGE ÜNİVERSİTESİ TEKSTİL MÜHENDİSLİĞİ YAPILARINI ÖNCÜ ÖRNEKLER ARASINDA SAYIYORLAR

Deniz Dokgöz, Ferhat Hacıalibeyoğlu

İyi bir ressamın elinden çıkmış nü bir çalışmaya baktığınızda salt olarak karşınızda duran bir çıplaklığa bakmaktan öte; o çıplaklığın ifadesindeki yalınlığın, netliğin ve gizlenmemiş kusurların etkisinde kalırsınız. Eser olduğu gibidir, olması gerektiği gibi değil... Mimarlık alanında benzer bir algı, yapının biçimlenişinde ve ifadesinde malzemenin brüt olarak araçsallaştırmasıyla boyut kazanmaktadır. Öyle ki tasarlanan yapıyı oluşturan her öğe bütün içinde yerini almakta ve işlevine karşılık net bir duruş sergilemektedir. Çoğu zaman gizlenen ya da "...mış" gibi algılanan taşıyıcı elemanlar, salt çıplaklıkları ve doğallıkları ile tasarımın bir parçası olarak tüm marifetlerini sergileyebilmektedirler. Örtülmeden, gizlenmeden.

Brüt kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde "kesintisi yapılmamış, kesintisiz" anlamlarını içermektedir. Mimari literatürde ise brüt kelimesinden türeyen Brütalizm kavramını malzeme, biçim ve işlevin yalın ifadesi olarak nitelendirebiliriz. Brütalist yapıyı, malzemenin doğal olarak, katkısız, çıplak kullanımı ile oluşacak bir yapı "kaba" (kusurları örtülmemiş) olarak tanımlayabiliriz.

1949-1954 tarihleri arasında Peter ve Alison Smithson tarafından tasarlanan Hunstanton Okulu'nun malzeme ve işlev olarak yalın bir kurgu ile biçimlenmesi, Brütalizm'in ortaya çıkışına neden olmuştur. Bu gelişme, Peter ve Alison Smithson'ın, Mies van der Rohe'nin tasarımlarındaki akılcı mimarlığın, yalın ve çıplak bir estetik anlayışla evrilmesidir. Malzemenin çıplak bir estetikle ifade edilmesini kusurları olabilecek bir malzeme olan beton ile deneyimleyen; betonu brüt olarak plastik bir eleman gibi kullanan isim ise La Tourette Manastırı'nın tasarımcısı Le Corbusier'dir. 1950'li yıllarda ortaya çıkan bu gelişmeler Türkiye'de de yankı bulmuştur.

Brütalizm'in Türkiye'deki yansımalarını daha net ortaya koyabilmek için betonarmenin Türkiye'deki evrimine göz atmak gerekiyor. Betonarmenin Türkiye'deki kabulü, modern mimarlığın da ülke mimarlık gündemine girişi olarak kabul edilebilir. Dünyadaki Sanayi Devrimi'nin yansımalarını hisseden Türkiye, Cumhuriyet Dönemi ile yeni bir yaşam tarzı ve yapılanmaya gitmiş; mimaride de modern yaklaşımları ve betonarmeyi benimsemiştir. Dönemin mimarlarından İsmail Hakkı, sanayi devrimi ile gerçekleşen yeni yaşam tarzına uygun yapıların yapılması gerektiğini, bu yapıları yapacak tekniğin ise betonarme olduğunu ifade etmekteydi (1). Mimar Burhan Arif ise "bir Türk mimarı uluslararası bir teknik ile Avrupai bir inşa örneği yapmak istese yapı malzemesinin mecburiyeti olarak mimaride memleketin mahalli yapı şekillerine bağlanmaya mecbur oluyor. Mesela düz çatı malzemesinin memleketimize girmemesi veya demir şerit pencerelerin bugün için uygulanmasının mümkün olmamasıyla Türk mimarisi daha yerel kalmaya mahkum oluyor" sözleri ile uluslararası bir ürün verebilmek için gerekli olan malzemelerin ülkedeki kullanım yoğunluğunun önemini ortaya koymaktaydı (2). "İhtiyaç ve zorunluluk

ÜSTTE Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Binası

Yeni ve modern betonarme yapılar ile kurgulanmış; özellikle 1950'lerin ikinci yarısında gerçekleştirilen yapılardaki betonarme kullanımının artışı eski yapı teknolojilerinin kullanımını dolaylı olarak ortadan kaldırmış, betonarme ile ulaşılan yeni teknolojinin popüler kullanımını doğurmuştu (4). Betonarmenin sürekli ivmelenen popüler kullanımının dışına çıkan yapılar arasında belki de en öne

"EGE ÜNİVERSİTESİ TEKSTİL MÜHENDİSLİĞİ BİNASI, DEVRİMCİ TUTUMU İLE ÖNEM TAŞIYOR"

yeni bir şekil ister, yeni şekil için de yeni malzeme ve yeni bir teknik lazımdır"(3) cümleleri yeni bir mimarinin oluşturulmasına yönelik tartışmaların ana ekseninin malzeme ve teknik üzerine yoğunlaşmasına neden oluyordu. Gündemi oluşturan bu malzeme ise betonarmeden başkası değildi.

çıkanı Altuğ ve Behruz Çinici'nin Orta Doğu Teknik Üniversitesi kampüsüydü. 1961 yılında bir yarışma projesi ile ortaya çıkan ve 1962 yılında inşa edilmeye başlanan bu yapı bloğunun özgünlüğü brütalist ilkelere göre tasarlanmıştı. Bu yapı bloğunun önemi Türkiye'deki mimarlık alanında ilk olarak çıplak betonun kullanımının geliştirildiği; bunun yanı sıra prekast beton, pleksiglas gibi malzemelerin kullanımı ile zamanla tahrip olan, tamir ve bakım gerektiren kaplamaların yer almadığı öncül bir yapı olmasıdır (5). Bu da bir Türk mimar tarafından brütalist ilkelerle kurgulanan ilk modern mimarlık ürünü olmasının yanı sıra, yapının Ankara gibi Türkiye'nin yapısal anlamda önemli bir merkezde olmasının da payı var. Oysa benzer dönemde İzmir'de gerçekleştirilen bir yapı olan Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği binası, ne yazık ki ODTÜ kampüs yapıları ile aynı kaderi paylaşmıyor. Göreceli mimarlık alanında taşra bir kentte yer alan Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği binası gerek mimari kurgusu, oranları, yarattığı mekânsal zenginlikler gerekse yapıldığı döneme göre kullandığı malzemelerdeki devrimci tutumu ile biraz daha göz önünde olmayı hak eder bir durumda.

Ege Üniversitesi kampüsü içerisinde yer alan Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği binası Alman mimar W. Riethmüller tarafından tasarlanmıştır. Projesi 1968 yılında hazırlanmaya başlayan yapı, 1972 yılında hizmete açılmıştır. Tekstil Mühendisliği Bölümü binaları beş ana kısımdan oluşmaktadır.

1. Yönetim Binası
2. Eğitim- Öğretim Binası
3. Laboratuarlar Binası
4. Tekstil Uygulama (Pilot) İşletmesi Halle'leri ve Yardımcı Atölyeler
5. Sosyal Tesisler

Yapının genel kurgusu lineer bir omurga ve bu omurgaya saplanarak alt mekânlar tarifleyen kütlelerden meydana gelmektedir. Bu lineer kurguyu dik olarak kesen ve giriş platformunu oluşturmaya başlayan rampa, yapının yönetsel faaliyetlerini kapsayan kütlenin hem yanından hem de altından yapının ana girişine ulaşımı sağlar. Yönetim kütlesinin kolon ve kirişlerle oluşturulmuş çerçeveye asılması, hem konum hem de altında oluşturduğu mekânsal zenginlikle binanın ana girişini tanımlı hale getirmekte ve vurgusunu artırmaktadır. Binanın sosyal tesislerini içeren blok ana giriş platformuna dolaylı olarak bağlanarak ulaşımı ve konumu itibari ile yeşil alanlarla bütünlüğü sağlanmıştır. Yapının ana girişi rampa ile üst kota taşınmış iken yapının içi galerilerle zenginleştirilerek diğer yöne alt kottan çıkış olanağı sağlamıştır. Bu sayede yapının hem bahçe ile entegrasyonu sağlanmış hem de atölyelere dolaylı bir bağlantı öngörülmüştür. Bu bağlantı açık alanlarda yapılan arkad ile vurgusunu artırmıştır. Ayrıca açık alan kullanımına ilişkin tasarlanan oturma birimleri yapının ifadesiyle benzer, masif beton birimler olarak tasarlanmıştır. Yapının ana girişinde oluşturulan galeriler hem kuzey hem de güney yönünde oluşturulan mekânları birbirine bağlarken, yapının ana omurgasını oluşturan doğu-batı yönündeki eğitim ve öğretim binaları ve laboratuarlara da yarım kot ile bağlanarak mekânsal zenginlik artırılmıştır.

Kütlelerin bir araya gelişi ve oluşturdukları mimari dilin açık alanlar ve avlularla beslenmesi, yapı içersindeki kotlanmaların çözümü, cephelerde kullanılan oranlar, güneş kırıcılar, şeffaf yüzeyler, masif hatlar, çekirdek çözümleri, strüktürün tasarımın bir parçası olarak kurgulanması, yapının dönemin modern mimarlık söylemini barındırdığının bir kanıtıdır ve tasarlandığı dönemin malzeme seçimi ile detay çözümlerini birebir yansıtmaktadır. Yapıda kullanılan malzemelerin brüt olarak tasarlanması ve uygulanması, iki kat yüksekliğindeki cephelerin tamamı ile şeffaf bırakılması (öncül bir giydirme cephe), açık alanlardaki konsollarda döşeme ile korkuluk birleşiminin yağmur suyu ve yıkama da çıkabilecek problemler düşünülerek tasarlanması yapının dönemimin devrimci yapılarından biri olduğunu kanıtlar niteliktedir. ◻

Deniz DOKGÖZ, Ar. Gör., DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Ferhat HACIALİBEYOĞLU, Ar. Gör., DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

DİPNOTLAR:

1 İsmail Hakkı. (1929). "Asri şehir". Mimarlık ve Kent Üzerine Metinler 1873-1960: Tereddüt Tekerrür, Akın Nalça Yayınevi, s. 112-113

2 Urbanist Mimar Burhan Arif. (1931) "Türk Mimarisi ve Beynelmilel Mimarlık Vasıfları". Mimar, yıl 1, sayı 11-12, s. 365-366

3 Mimar Behçet ve Bedrettin. (1933). "Kimlere Mimar Diyoruz", Mimar, yıl 3, sayı 7 s. 199-200

4 Cengizkan A. (2004). "Ankara'da Erken Modernin Öncü Savaşçısı 'Betonarme', 'Geleneksel'e Karşı" Betonart, sayı 2, s. 65

5 Çinici B. (1999). İmprovisation / Mimarlıkta Doğaçlama ve Behruz Çinici, İstanbul, Boyut Yayın Grubu s. 40

SOL ÜSTTE Hunstanton Okulu

La Tourette Manastırı

SOL ALTTA ODTÜ Mimarlık Bölümü, iç mekân
FOTOĞRAF **Ahmet Giliz**

ÜSTTE Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Binası, ana giriş

ALTTA Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Binası, arka cephe

"EGE ÜNİVERSİTESİ TEKSTİL MÜHENDİSLİĞİ BİNASI, DÖNEMİNİN MODERN MİMARLIK SÖYLEMİ İLE MALZEME SEÇİMİ VE DETAY ÇÖZÜMLERİNİ YANSITMAKTADIR"

